

DOSSIER

CIRCULAIR DENKEN

Veel materialen en producten die we vandaag kopen, worden op het eind van hun levensduur weggegooid en vervangen door nieuwe producten. Gevolg is dat we onnodig veel grondstoffen gebruiken, dat we onze afvalberg vergroten en dat het productieproces enorm veel impact heeft op het klimaat. Willen we het roer omgooien, dan moeten we circulair denken. Daarbij wordt een product op het einde van de levensduur

niet meer gezien als afval, maar als grondstof voor een nieuw product. Zo wordt de kringloop gesloten.

In dit dossier gaan we dieper in op de voordelen van circulair denken, geven we enkele handvaten om circulair denken om te zetten in de praktijk en laten we uitbaters die circulair handelen aan het woord.

Lineair versus circulair denken

VOORDELEN VAN CIRCULAIR DENKEN

In onze maatschappij overheerst vandaag het lineair denken. Dit wil zeggen dat grondstoffen worden gewonnen en omgevormd tot materialen en producten. Vervolgens worden deze materialen en producten verkocht, gebruikt en op het eind van de levensduur gedumpt. Onmiddellijk na verkoop daalt hierdoor de waarde van het materiaal of product en op het eind van de levenscyclus kan die waarde ook negatief worden, want afval verwijderen heeft meestal een prijs. Conclusie: lineair denken is weinig duurzaam. Het zorgt voor verspilling van waardevolle grondstoffen en een overmatige afvalproductie. Bovendien vergt het produceren van telkens nieuwe materialen en producten veel energie.

Tegenover dat lineaire denken staat het circulaire denken. Daarbij worden materialen en producten zo lang mogelijk in omloop gehouden en worden ze op het eind van een levenscyclus niet meer

gezien als afval maar als grondstof. Zo blijft de waarde van materialen en producten maximaal behouden.

Verder biedt circulair denken nog heel wat andere voordelen:

- **Afvalreductie:** circulair denken vermindert de hoeveelheid afval die moet verbrand of gestort worden.
- **Behoud van grondstoffen:** door materialen en producten langer in omloop te houden, worden primaire grondstoffen gespaard. Dat is noodzakelijk, want in het lineaire denken worden meer primaire grondstoffen gebruikt dan onze planeet kan leveren. Hierdoor raken die grondstoffen uitgeput.
- **Minder uitstoot van schadelijke stoffen:** productieprocessen en afvalverbranding stoten schadelijke stoffen uit. Door materialen en producten langer in omloop te houden, moet er minder geproduceerd en vernietigd worden. Hierdoor vermindert de uitstoot van schadelijke stoffen.

- **Minder kwetsbaar:** circulair denken zorgt ervoor dat we minder afhankelijk worden van primaire grondstoffen die vaak uit andere en soms verre landen moeten aangeleverd worden.

Kortom, circulair denken betekent dat we nagaan hoe we materialen en producten kunnen gebruiken en steeds opnieuw gebruiken.

DE R-LADDER

Circulair denken is gebaseerd op de R-Ladder, een uitgebreid model dat meerdere circulaire strategieën op verschillende niveaus bevat. Hoe hoger de strategie op de ladder staat, hoe meer de strategie grondstoffen bespaart en de oorspronkelijke waarde van de producten en materialen behoudt.

Hergebruik een keuken afkomstig van een stopzetting of faillissement in de horeca.

Oude autobanden kan je herbestemmen als spelelement

DE R-LADDER VERTAALD NAAR CONCRETE VRAGEN

De totale hoeveelheid aan materialen verminderen

Voordat je aankoopt:

- Is er een mogelijkheid om het product te delen of te huren?
- Kan je het product tweedehands of opgeknapt aankopen?

Als je aankoopt:

- Is er bij het productontwerp een minimum aan materialen gebruikt?
- Is er informatie beschikbaar over de hoeveelheid productieafval bij ontwikkeling?

Niet hernieuwbare materialen reduceren

- Wat is het aandeel gerecycleerd materiaal in het product?
- Wat is het aandeel hernieuwbare en biologische grondstoffen in het materiaal?

Gebruiksdur verlengen

- Biedt de leverancier een lange garantieperiode?
- Biedt de leverancier een onderhouds- en/of herstelcontract?
- Kan je onderdelen van het product vervangen zodat het product betere prestaties, betere mogelijkheden of andere voordelen biedt?
- Is er informatie beschikbaar over de levensduur van het product?
- In welke mate is het product veranderingsgericht ontworpen?
- Biedt de leverancier mogelijkheden tot gebruiksoptimalisatie aan?

Potentieel hergebruik van product, productonderdeel of materiaal maximaliseren

- Is het product zo ontworpen dat het gemakkelijk uit elkaar kan worden gehaald?
- Is het product modulaair ontworpen?
- Heeft het product een gestandaardiseerd ontwerp?
- Krijg je inzicht in de materiaalsamenstelling en verbindingen van het product?
- Biedt de leverancier mogelijkheden tot terugname, hergebruik of recycling van het product? M.a.w., zit er achter het product een circulair businessmodel en krijg je daarover de nodige informatie?

Recycleren

- Heb je inzicht in de gebruikte materialen?
- Is het product ontworpen uit recycleerbare materialen?
- Is het product ontworpen uit hetzelfde materiaal? Vermenging bemoeilijkt het recyclageproces.
- Bevat het product toxische materialen?
- Bevat het product biologisch afbreekbare of composteerbare materialen?

Voor elk product een circulaire keuze maken is voorlopig nog utopisch, maar door jezelf én leveranciers kritisch te bevragen, draag je bij aan meer bewustwording rond circulair handelen.

Refuse – weigeren

Ga na of het materiaal of product een echte toegevoegde waarde heeft. Als dit niet het geval is, heeft de aankoop geen zin.

Rethink – herdenken

Kijk kritisch naar bepaalde aankooppatronen en stel je de vraag of het niet op een slimmere manier kan. Misschien is een product lenen, delen of huren een betere optie dan zelf aankopen. Denk aan een stomer die uitbaters aan elkaar ontlent om bedwantsen te bestrijden.

Reduce – verminderen

Als de vraag naar materialen en producten daalt, daalt ook het aanbod. Op die manier wordt op primaire grondstoffen bespaard. Dit kan door bewust te kiezen voor materialen en producten met een hoge kwaliteit zodat ze minder snel aan vervanging toe zijn. Verminderen kan ook door verspilling in kaart te brengen en tegen te gaan.

Reuse – hergebruiken

Het sluiten van de kringloop is essentieel. Materialen en producten in goede staat hergebruiken is in dat geval de beste optie. Je kan overbodige materialen of producten (al dan niet gratis) aanbieden aan nieuwe gebruikers of die zelf tweedehands aankopen.

Repair – herstellen

Bij circulair denken wordt de levensduur van een product maximaal verlengd. Onderhoud speelt daarin een cruciale rol. Goed onderhouden producten behouden namelijk hun functionele en materiële waarde. Een tweede aspect zijn de herstel mogelijkheden. Daarvoor moeten onderdelen op een eenvoudige manier kunnen vervangen worden.

Refurbisch – opknappen

Producten raken op termijn soms gedateerd, maar als daarover vooraf goed is nagedacht, hoeft dit niet te eindigen bij het afval. Met een upgrade kan de levensduur van het product gewoon verlengd worden. Mooie voorbeelden zijn het opknappen van oude meubels of lichtarmaturen.

Remanufacture – herfabriceren

Herfabriceren betekent een bestaand product op een hoogwaardige manier herstellen en opknappen tot een nieuw product. Een voorbeeld is het upgraden van laptops. Die worden gerepareerd en geüpdatet met nieuwe onderdelen en software, zodat ze opnieuw verkocht kunnen worden met garantie.

Repurpose – herbestemmen

Na gebruik kunnen producten met enige creativiteit een nieuwe bestemming krijgen. Oude autobanden kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden als los spelelement of onderdeel worden van een schommel. Of houten paletten kunnen een tweede leven krijgen als zitbank, tafel of plantenbak.

Recycle - recycleren

Recycleren staat helemaal onderaan de ladder omdat er vanuit afvalstromen producten worden ontwikkeld. Hierdoor is de waarde van het oorspronkelijke product toch lager dan wanneer een product direct wordt hergebruikt of gerepareerd. Maar recycleren blijft natuurlijk minder schadelijk dan telkens opnieuw nieuwe grondstoffen aanspreken.

CIRCULAIR DENKEN IN HET JEUGDTOERISME

Start bij jezelf

Circulair denken vraagt een mentaliteitswijziging. Afval vermijden moet voor iedereen vanzelfsprekend worden. In de formule volpension heb je afvalreductie iets meer in de hand dan in zelfkookhuizen. Maar ook in het laatste geval kan je groepen op voorhand informeren over bijvoorbeeld de hoge kost van afvalverwerking in de keuken.

Circulair denken betekent telkens opnieuw de vraag stellen of aankopen echt wel noodzakelijk zijn. Soms is huren, lenen

of delen meer aangewezen. Zeker voor materiaal dat maar sporadisch wordt gebruikt, is dit een zinvolle oefening, vooral nu het aantal initiatieven rond huren en delen sterk toeneemt. Denken we bijvoorbeeld aan (tuin)gereedschap. Elke zichzelf respecterende doe-het-zelfzaak biedt dit niet alleen te koop, maar ook te huur aan. Daarnaast winnen ook lokale deelinitiatieven aan populariteit. Zo vind je onder de paraplu van vzw Repair&Share enkele gereedschapsbibliotheken terug of kan je gereedschap lenen of huren via de website peerby.com.

Stel je bij elke aankoop ook de vraag wat er met het product gebeurt aan het eind van de levensfase. Is het product stevig en duurzaam genoeg om een tweede leven te krijgen via de kringwinkel? Of is het product eenvoudig te demonteren zodat herstel en recyclage mogelijk zijn? Door dit soort vragen te stellen in de aankoopfase, pas je meteen de principes van het circulair denken toe. Daarnaast is het ook zinvol om bij elke aankoop tweedehands aankopen te overwegen. Dat is niet alleen budgetvriendelijk, het is ook een concrete en toegankelijke manier om circulair te handelen.

Werk samen met collega's

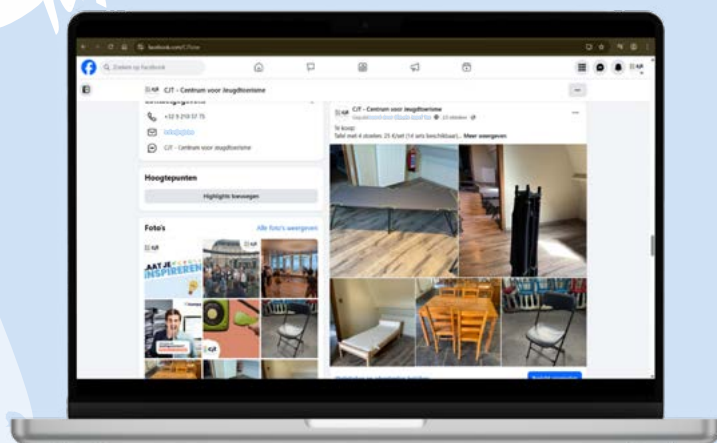
Wil je een product aankopen, pols dan naar iemand anders mening. Dit kan iemand zijn die nauw betrokken is bij het jeugdverblijf, een verblijvende groep of een uitbater met ervaring. CJT brengt uitbaters regelmatig samen, denk maar aan vormingsmomenten, collegagroepen volpension of lerende netwerken. Tijdens die momenten delen uitbaters (zowel formeel als informeel)

graag hun ervaringen. Zo kom je misschien tot andere inzichten of krijg je tips in je zoektocht naar producten en materialen die kwalitatief (lees: jeugdproof) zijn, waardoor de levensduur van je product stijgt.

CJT ondersteunt ook concreet bij circulair denken. Aangeboden materialen uit andere jeugdverblijven zoals tafels, stoelen of bedden delen we via onze sociale media-kanalen. Ook bij samenaankopen is er waar mogelijk aandacht voor het principe van circulariteit. Hiervoor wordt opnieuw beroep gedaan op de praktijkervaringen van uitbaters. Op die manier proberen we telkens te komen tot kwalitatieve producten aan een scherpe prijs.

Kan je het product herstellen of demonteren voor recyclage?

Materialen uit andere jeugdverblijven delen we via onze sociale media.

Beleid en wetgeving

De Europese Green Deal is een breed beleidskader dat in 2019 werd gelanceerd met als doel Europa tegen 2050 klimaatneutraal te maken. Een onderdeel van de Green Deal is het Circular Economy Action Plan (CEAP).

De Green Deal en het CEAP zijn niet bindend, maar via wetten, verordeningen en richtlijnen worden de beleidsvoornemens wel bindend gemaakt. Het gevolg is dat er heel wat nieuwe regelgeving op ons afkomt of de voorbije jaren reeds werd goedgekeurd. We sommen hieronder beknopt enkele wetten, verordeningen en richtlijnen op die vandaag van kracht zijn en een impact (zullen) hebben op onze sector. Meer uitgebreide info vind je op www.cjt.be/circulairdenken.be.

SORTEREN

De Waste Framework Directive (WFD) en de Kaderrichtlijn Afvalstoffen (KRA) vormen het fundament van het afvalbeleid in de Europese Unie. Vlaanderen heeft die kaderrichtlijn omgezet in het Materialendecreet en het Vlaams Reglement over het duurzaam beheer van de Materiaalkringlopen en Afvalstoffen (afgekort: Vlarema).

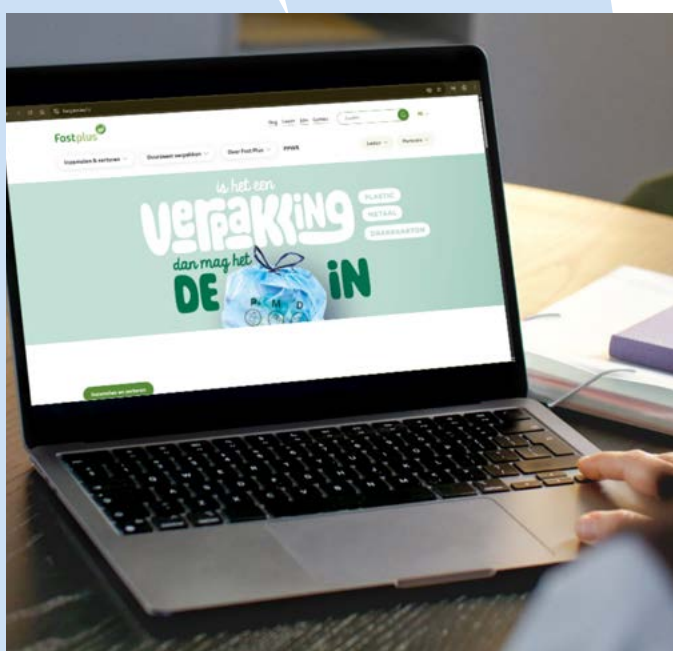
Het reglement verplicht ook jeugdverblijven om afval in minstens 29 aparte afvalstromen in te zamelen. Dit afval mag niet bij het restafval belanden. Daarom wordt vanaf 1 januari 2026 het restafval gefactureerd op basis van het effectief aangeboden gewicht. Men betaalt dan enkel voor de hoeveelheden afval die zijn ingezameld en er is dus geen standaardprijs meer per lediging. Afvalinzamelaars moeten het sorteren ook strenger opvolgen. Ze moeten sorteerfouten registreren in een non-conformiteitsregister en bij herhaalde fouten kan het Departement Omgeving een proces-verbaal opstellen. Bovendien wordt tegen 2030 aan een bindende doelstelling gewerkt om voedselverspilling in de horeca tegen te gaan.

TIP De sorteerwinkel van Fost Plus helpt uitbaters om de gescheiden inzameling van PMD, glas, papier-karton, voedselresten en restafval in goede banen te leiden. Je vindt er gratis affiches, stickers en andere communicatiematerialen om medewerkers en groepen te informeren en te motiveren.

TIP FoodWIN is een expertisecentrum rond voedselverspilling en biedt tegen betaling ondersteuning om voedselverspilling te verminderen. Hou er wel rekening mee dat je als uitbater voor een correcte analyse een volledige representatieve week nauwkeurig alle voedselafval van ontbijt, middag- en avondeten moet wegen. Dat is een arbeidsintensieve oefening.

BOUW- EN SLOOPAFVAL

De Kaderrichtlijn Afvalstoffen (2008/98/EG) heeft concrete gevolgen voor bouwwerken. Als bouwheer word je immers verplicht om bij sloop- of renovatiewerken een audit uit te voeren. Op basis daarvan moet je materialen scheiden voor hergebruik of recycling. Aanvullend moet er een digitaal productpaspoort opge maakt worden om herkomst, samenstelling en herbruikbaarheid van de bouwmaterialen te documenteren en moeten architecten en aannemers circulaire principes hanteren in hun ontwerp.

Gratis communicatiemateriaal rond sorteren is beschikbaar in de sorteerwinkel van Fost Plus.

TOTEM (Tool to Optimise the Total Environmental impact of Materials) is een Belgische tool om de milieu-impact van gebouwen en bouwmaterialen te berekenen over de volledige levenscyclus.

Hiermee kunnen o.a. architecten en aannemers ontwerpvarianten vergelijken en circulaire keuzes maken. Vanaf mei 2026 wordt het gebruik van TOTEM verplicht bij nieuwe bouwaanvragen. De rapportage van de impact van bouwmaterialen dient dan te gebeuren via een milieuprestatieverslaggever, een nieuwe functie in de bouwsector.

HERSTELLEN

Right to Repair is Europese wetgeving die sinds 30 juli 2024 van kracht is en tot doel heeft reparatie van goederen te bevorderen. Tegen juli 2026 moet de richtlijn omgezet zijn in nationale wetgeving.

Dankzij Right to Repair krijg je als uitbater het recht om een beperkte lijst producten zoals wasmachines, stofzuigers, smartphones, tablets, koelkasten, beeldschermen en servers eenvoudiger, goedkoper en sneller te laten repareren, ook na afloop van de wettelijke garantie. Kies je voor reparatie in plaats van vervanging, dan wordt de wettelijke garantie verlengd met 12 maanden. Fabrikanten (ook buiten de EU) moeten – als het technisch mogelijk is – de producten kosteloos of tegen een redelijke prijs repareren.

TIP Via de herstelbaarheidsindex kan je sinds mei 2025 inschatten hoe makkelijk je product te herstellen is. De score wordt door de fabrikant opgesteld aan de hand van beschikbaarheid, prijs en levertijd van de reserveonderdelen.

TIP Op Europees niveau komt er op termijn een onlineplatform met reparatiediensten, maar in afwachting van dit platform kan je terecht op www.repairshare.be, waar heel wat lokale initiatieven op verzameld staan.

VERPAKKINGEN

De Europese Packaging & Packaging Waste Regulation (PPWR) is een verordening die verpakkingsregels harmoniseert en de volledige levenscyclus van verpakkingen aanpakt. Zo moeten tegen

2030 meer producten in een herbruikbare verpakking worden aangeboden. Daarnaast moeten de herbruikbare verpakkingen deel uitmaken van een systeem dat de herbruikbaarheid realiseert.

Logistiek heeft dit uiteraard consequenties. Welke herbruikbare verpakkingen zijn waardige alternatieven? Hoe gaan we de verpakkingen opnieuw inzamelen en klaar maken voor hergebruik? Hoe doen we dat zonder dat bijvoorbeeld de voedselveiligheid in het gedrang komt? Op dit moment ontbreekt het aan kant-en-klare antwoorden, maar proefprojecten, zoals jeugdverblijf Dumpy, kunnen ons veel leren.

JEUGDVERBLIJF DUMPY

Jeugdverblijf Dumpy is een pilootproject van Westtoer en draait rond afval bij jeugdlogies. Het kadert binnen het Europese project 3ST. Dumpy gelooft dat kleine gewoontes een groot verschil maken, zeker als een hele groep jeugdverblijven dit doen. De focus ligt op slim sorteren en circulair denken, dit samen met partners zoals OVAM en Fost Plus die hun expertise delen. Ook het aankoopbeleid wordt onder de loep genomen: hoe kunnen bijvoorbeeld single-use plastics vermeden worden en herbruikbare alternatieven gestimuleerd?

Doel is om het afvalbeleid van jeugdverblijven een boost te geven op basis van haalbare toepassingen.

 www.westtoer.be/inspiratie/jeugdverblijf-dumpy

3ST

Interreg
North Sea

Co-funded by
the European Union

Uitbaters aan het woord

JEUGDVERBLIJF MERKENVELD

Dat circulair denken kan geïntegreerd worden in de dagelijkse werking van een jeugdverblijf, bewijst Merkenveld, een Hopper jeugdverblijf in Zedelgem dat verschillende groepen binnen en buiten kan huisvesten en zowel de formule kamperen, zelfkook als volpension aanbiedt. Aan het woord is Ward Vervaeke, eindverantwoordelijke van het verblijf.

Als iedereen de noodzaak van het circulair denken begrijpt, dan maken we pas echt het verschil.

— Ward Vervaeke
(Jeugdverblijf Merkenveld)

Wat is volgens jou de essentie van circulair denken?

Bewustwording. We kunnen systemen opzetten, regels maken en processen optimaliseren, maar uiteindelijk draait het om gedrag. Als iedereen echt de noodzaak van het circulair denken begrijpt, dan maken we pas echt een verschil. En gelukkig zien we dat steeds meer mensen mee zijn in dat verhaal.

Hoe breng je dat verhaal over op de verblijvende groepen?

Vooraf krijgen groepen informatie via het huishoudelijk reglement. Daarin staat het afvalbeleid duidelijk omschreven met

daarin o.m. diverse tips om afval te vermijden of te beperken. Al die documenten zijn ook online beschikbaar. Bij aankomst wordt dit afvalbeleid nog eens herhaald en toegelicht. Dit betekent dat iedereen, zowel personeel als onze vrijwilligers, ook doordrongen moet zijn van die gedachte, zodat ze dat op een goede manier kunnen overbrengen op de verblijvende groepen.

Europa stelt binnenkort strengere eisen aan het gebruik van wegwerpverpakkingen. Jullie proberen dat nu reeds tot een minimum te beperken?

Klopt, we proberen afval zoveel mogelijk te voorkomen. In de formule volpension doen we dit door zoveel mogelijk voeding in bulk, in grootverpakking of in retourverpakking aan te kopen. Daarnaast worden producten zoals boter, choco en confituur niet in aparte porties aangeboden, maar op bordjes geschept en op tafel gezet. Wanneer een bordje leeg is, vullen we dat trouwens niet meteen bij, maar stimuleren we de gasten om eerst te kijken of er op andere tafels nog iets over is. Daarnaast vervangen we individuele yoghurtpotjes door glazen potten gevuld met yoghurt uit grote 1-literemmers. Dankzij deze aanpak hebben we nauwelijks nog restafval op het vlak van verpakkingen.

Heb je dan niet meer etensresten?

Misschien wel, maar in individuele verpakkingen zitten ook nog etensresten. Die komen dan niet bij de fractie etensresten terecht, maar bij het PMD of het restafval. Los daarvan leveren we uiteraard ook inspanningen om etensresten tot het minimum te beperken.

Wat is effectief in de strijd tegen voedselverspilling?

In ons geval was dat veranderen van grossier, zodat bestellen in bulk en per stuk in geval van diëten mogelijk werd. Dan heb je geen voedselverspilling meer omwille

van de vervaldatum.

Verwacht je van volpensiongroepen ook inspanningen op vlak van circulair denken?

Zeker. Via de leerkracht vragen we bijvoorbeeld aan de leerlingen om hun eigen brooddoos en drinkfles mee te brengen. Zo voorkomen we afval bij het maken van lunchpakketten, wat op jaarbasis toch een behoorlijk grote impact heeft.

Wat als iemand zijn brooddoos vergeet?

Dan bieden we broodzakken aan als alternatief. Niet ideaal, maar wel beter dan wegwerpverpakkingen.

Wat doe je met de vuile brooddozen?

Die worden gewassen in de vaatwasser. Dat vergt wat extra werk, maar hiervoor vragen we per groep vijf helpers.

Worden de drinkflessen dan gevuld met water in plaats van sapjes?

Inderdaad, de drinkflessen worden gevuld aan de waterkraan in de refter of aan de wateraftappunten buiten. Brikjes sap bieden we niet meer aan. Ter compensatie worden extra groentjes bij de lunch voorzien. Zo streven we naar afvalarme en gezonde voeding. Deze switch leverde weinig weerstand op, noch bij leerkrachten, noch bij leerlingen. En als groepen echt sapjes in brik willen, voorzien we dat, maar dan tegen een meerkost.

Hoe proberen jullie circulair denken aan te wakkeren bij groepen in zelfkook?

Via ons huishoudelijk reglement vragen we om afval zoveel mogelijk te voorkomen door - net als in volpension - verse voeding te kopen in bulk, in grootverpakking of in retourverpakkingen. Verder delen we ook onze andere ervaringen uit de volpensionformule. Zo staan er in

het huishoudelijk reglement duidelijke richtlijnen over hoeveel brood en andere producten ze best aankopen. Zo helpen we hen om hun hoeveelheden beter in te schatten en vermijden we dat er te veel voedsel wordt gekocht. Door die kennis te delen, kunnen groepen efficiënter plannen en dragen ze bij aan het tegengaan van verspilling.

Wat doen jullie als groepen toch te veel voedsel hebben aangekocht?

Tijdens de vakanties werken we hiervoor met WhatsAppgroepen. Zo kunnen de verblijvende groepen onderling met elkaar communiceren over wat er nog over is, zodat ze ongeopende voedsel- of drankverpakkingen van elkaar kunnen overnemen. Dat systeem werkt echt goed – bijna alle overschotten worden zo verwerkt.

Hoe wordt de afvalkost doorgerekend? Hanteren jullie het principe dat de vervuiler betaalt?

Nee, dat principe wordt niet volledig toegepast. Groepen die kamperen, kopen afvalzakken, voor andere groepen zit de afvalkost vervat in de huurprijs. Enkel buitensporige hoeveelheden worden extra aangerekend. Verder wordt afval verzameld in doorzichtige zakken, zodat we kunnen controleren of er goed gesorteerd is. Bij foutief sorteren volgt er een boete van 5 euro. Dat is een eenvoudig maar doeltreffend middel om zorgvuldiger met afval om te springen. Daarnaast werken we in de slaapkamers sinds kort met kleinere sorteereilanden. Hiermee geven we indirect de boodschap dat afval best beperkt en gesorteerd wordt.

Bij aankomst wordt afvalbeleid nog eens herhaald en toegelicht.

JEUGDVERBLIJF DIGGIE VZW

Stijn Van den Broecke is vrijwilliger bij Diggie vzw, een uniek project in Brakel waar naast een kinderboerderij ook een jeugdverblijf type comfort gekoppeld is. Er zijn 41 slaapplekken binnen en een tentenweide voor 19 personen. De aangeboden formule is zelfkook. Beroepsmatig is Stijn ingenieur-architect en bestuurder van EA+, een bio-ecologisch architectenbureau en duurzaam studiebureau.

Als het bestuur van Diggie vzw bouwplannen heeft, dan vragen ze je wellicht om bouwadvies. Wat is dan je belangrijkste advies?

Kijk naar de totaliteit van je patrimonium en denk op lange termijn. Op die manier hou je bij een verbouwing rekening met de toekomst. Mijn eerste concrete tip is: voorzie voldoende ruimte. Ik zie bijvoorbeeld dikwijls dat het volume van de technische ruimte voorzien wordt op de technieken van vandaag, maar dat is in de toekomst misschien onvoldoende. Dan zit je opnieuw met breekwerken, wat niet duurzaam is natuurlijk. Een tweede tip is: bouw flexibel. Dat doe je bijvoorbeeld door de ruimtes in te delen in diverse zones of goed na te denken over de ligging en het aantal leidingen. En een derde tip: hou rekening met de levensduur van materialen. Het model van Steward Brand is daarbij een goede leidraad. Je investeert volgens dat model beter meer middelen in de structuur van een gebouw dan in de afwerking. Dat klinkt logisch, maar we zien dat er tegen dit principe de voorbije jaren veel werd gezondigd.

Kan je het principe van circulair bouwen toepassen op jeugdverblijven?

Uiteraard. Circulair bouwen wil zeggen dat je de kringloop tijdens het bouwen of verbouwen sluit, waardoor je geen afval produceert. Het is deels een technisch aspect. Je gaat bijvoorbeeld niet lijmen, maar vijzen, zodat je nadien de materialen opnieuw kan hergebruiken. Dat is positief en kan je bijna overal toepassen. Maar circulariteit gaat ook over de gebruikte materialen en de mate waarin die materialen hernieuwbaar zijn. Daarom adviseer ik elk jeugdverblijf om ook maximaal te kiezen voor bio-ecologische bouwmaterialen. Dat zijn materialen uit natuurlijke grondstoffen die zo weinig mogelijk bewerkingen hebben ondergaan. Enkel op die manier bekom je maximale voordelen op vlak van milieu en gezondheid. Daarnaast probeer

Kijk naar de totaliteit van je patrimonium en denk op lange termijn.

— Stijn Van den Broecke
(Diggie vzw)

ik die materialen zo lokaal mogelijk te bekomen, zodat ook transport van materialen tot een minimum wordt beperkt.

Is bouwen volgens je filosofie niet enkel voor mensen met een onbeperkt budget?

Bij bouwen zit iedereen met wensen die verder reiken dan het budget. Mijn taak als architect is om onze klanten zo te adviseren dat ze met het vooropgestelde budget hun wensen, namelijk bio-ecologisch en circulair bouwen, maximaal kunnen realiseren. Het is dus een misvatting dat bouwen volgens deze filosofie enkel voor de happy few is, zeker als je dit over de volledige levenscyclus bekijkt.

Hoe ver staat de markt? Vind je gemakkelijk geschikte aannemers en materialen?

Ik raad uitbaters aan om eens te surfen naar www.vibe.be. Daar vind je de Eco-bouwgids, een praktische tool waarmee je snel duurzame bouwpartners vindt in de regio. Een gelijkaardige website is www.ecobouwers.be waar je naast bouwpartners ook bouwadvies vindt.

Hoe weet je als bouwheer of de hergebruikte of gerecycleerde materialen voldoen aan de kwaliteitsvereisten?

Als architect dragen we 10 jaar verantwoordelijkheid voor wat we bouwen of verbouwen. Het spreekt dus voor zich dat ik enkel materialen gebruik waarvan ik zeker ben dat ze voldoen aan de kwaliteitsvereisten.

Veel jeugdverblijven werken met vrijwilligers. Kunnen die vrijwilligers bio-ecologisch en duurzaam bouwen?

Zeker, dat verschilt niet met gewoon bouwen. Als architect – en dat is dan weer onze meerwaarde – kan je zelfs met het aspect vrijwilligers rekening houden door anders te ontwerpen. Je kan dan bijvoorbeeld kiezen voor een ontwerp dat gerealiseerd wordt met eenvoudige repetitieve taken.

B&B DE LIMONADEFABRIEK

We vonden het leerzaam om ook eens over het muurtje van het jeugdtoerisme te kijken. De Limonadefabriek is een ecologische vakantiewoning met vier sterren, gelegen in Overmere. Er kunnen 12 personen overnachten in 5 verschillende kamers. Pieter Vermeiren en Eline D'hooge streven ernaar om de ecologische voetafdruk van het verblijf tot een minimum te beperken door een holistische visie na te streven. Aan het woord is Pieter.

We kopen tweedehandsproducten omdat we onze impact op de leefomgeving tot een minimum willen beperken.

— Pieter Vermeiren
(De Limonadefabriek)

Wat houdt jullie holistische visie precies in?

Met onze holistische visie willen we ecologie maximaal doortrekken in elk aspect

Tweedehands producten zijn goedkoper dan nieuwe producten en toch heel kwalitatief.

van de uitbating. Het verblijf is modulair ontworpen, zodat het kan worden omgevormd tot kangoeroewoning of bed and breakfast. Er is gebouwd met bio-ecologische bouwmaterialen en er is een focus op energie-efficiëntie en maximaal gebruik van regenwater. Voor de inrichting is gekozen voor tweedehandsproducten en het onderhoud gebeurt uitsluitend met ecologische producten. Tot slot werd ook onze grote tuin met boomgaard zo aangelegd dat het de biodiversiteit ten goede komt.

Waarom werd er voor de inrichting van het interieur vooral gekozen voor tweedehandsproducten?

Omdat we onze impact op de leefomgeving zo tot een minimum willen beperken. Er zijn geen nieuwe grondstoffen en energieverblindende productie nodig en je koopt meestal lokaal waardoor transport beperkt blijft. Verder is tweedehands goedkoper en toch heel kwalitatief, want het heeft al zijn diensten bewezen en kan toch nog eens verkocht worden.

Waar vinden jullie de tweedehandsproducten?

Ons meubilair komt grotendeels van een stopzetting van een vakantiewoning en voor ons servies werd gekeken naar stopzettingen of faillissementen van horecazaken. Dat heeft als voordeel dat je kwalitatief en praktisch servies in grotere hoeveelheden kan aankopen. Verder hebben we rondgevraagd bij familie en gezocht op tweedehands.be. Marketplace van Facebook hebben we niet gebruikt, maar is natuurlijk ook een optie.

Hoe arbeidsintensief is de zoektocht naar tweedehandsproducten?

Die zoektocht valt best mee. Op tweedehands.be heb ik wat tijd gespendeerd in het instellen van notificaties zoals het gewenste product en de regio. Daarna ontvang je mailtjes of krijg je pop-ups wanneer er een aanbod is. De uitdagingen liggen elders: wat je zoekt, is niet altijd direct beschikbaar. Hierdoor moet je proactief denken. Wat zal binnenkort vervangen moeten worden? Ook transport van grote stukken is soms een probleem, maar gelukkig kan ik hiervoor meestal op mijn schoonvader rekenen.

Hoeveel tijd en energie investeert je in de reparatie van tweedehandsproducten?

Enkel in de limonadebakken heb ik tijd en energie gestopt, maar dat was omdat dit paste binnen de historie van het pand. Verder zoek ik altijd producten die direct bruikbaar zijn, ik heb er liever geen werk aan. Repareren van tweedehandsproducten is bovendien een uitdaging omdat je meestal geen onderdelen meer vindt. Daarom koop ik soms twee stuks van hetzelfde. Dan heb ik voor de toekomst wat reserve.

Wat zijn de reacties van de klanten op het meubilair?

Klanten vinden het meubilair mooi en authentiek en weten eigenlijk niet dat het tweedehands is. Logisch, want het meubilair is niet in slechte of vuile staat.

Welke producten werden niet tweedehands gekocht?

De keukens en de elektrische en sanitaire toestellen zijn nieuw gekocht. Voor de keukens was tweedehands geen optie omdat we gebonden waren aan specifieke toegankelijkheidsvereisten en voor de elektrische toestellen leek nieuwoop ons ook de beste optie omdat die het meest energie- en water efficiënt zijn. Voor de toiletten, douches en lavabo's kozen we eveneens voor nieuwe producten omwille van water efficiëntie maar – in alle eerlijkheid – ook voor de uniformiteit.

Waar let je op als je nieuwe producten koopt?

We kiezen altijd duurzame producten. Onze focus ligt dan op de levensduur, het onderhoud en de reparatiemogelijkheden. Zo gaan de producten langer mee. Verder kijken we uit naar Belgische leveranciers en de aanwezigheid van specifieke labels zoals Fair Trade, FSC, EU Eco-label of GOTS (meer info op www.labelinfo.be).

Hoe staan jullie tegenover niet-hernieuwbare grondstoffen?

Als het product kwalitatief kan gemaakt worden uit een hernieuwbaar materiaal, dan geniet dit onze voorkeur. Maar als een product uit een niet-hernieuwbaar materiaal een lange levensduur heeft, dan is de impact beperkt en kan het voor ons

ook door de beugel. Ik denk bijvoorbeeld aan inox keukenmateriaal, dat is een niet hernieuwbare grondstof, maar is gemakkelijk in onderhoud en heeft een heel lange levensduur.

Wat vind je van producten in plastic?

Ik vind plastic meestal niet mooi, los daarvan probeer ik het ook maximaal te vermijden, zelfs bij producten met een lange levensduur. In plastic zitten weekmakers en bij slijtage komen microplastics vrij. Dat heeft allemaal nefaste gevolgen voor onze gezondheid.

Welke keuze hebben jullie gemaakt voor tuinmeubilair?

Onze tuinbanken zijn gemaakt uit houten paletten en het bijzettafeltje van een houten spoel. Het is materiaal dat je niet zomaar binnenzet. Daarom moet ik het binnenkort eens verstevigen. Maar qua zitcomfort is het best oké, zeker met een kussentje. Onlangs heb ik dit nog aangevuld met enkele boomstronkjes en een tweedehands tuinset. Die set bestaat uit gekleurde stoelen waar iedereen instant gelukkig van wordt.

Welk laatste advies heb je nog?

Stel alles in vraag en laat je niet snel ontmoedigen. Stel prioriteiten en werk stap per stap. Maar haak niet af, want maatschappelijk gezien is er een zeer hoge urgentie. Ons consumptiegedrag moet echt anders.

Houten paletten omgevormd tot tuinbanken

JEUGDVERBLIJF 'T DRIEGE

Jeugdverblijf 't Driegie ligt in het landelijke en bosrijke Opoeteren. Het telt drie gebouwen, elk voorzien van een grote tentenweide. In de zomer kunnen er honderden jongeren verblijven in de formule zelfkook. Het verblijf wordt uitgebaat door Guido Hellings en zijn zussen, maar het is toch vooral Guido, hieronder aan het woord, die dankzij zijn creativiteit en handigheid circulair werkt.

Pas als iets echt niet meer bruikbaar is, doe ik het weg.

— Guido Hellings ('t Driegie)

Stap één bij circulair denken is nieuwe aankopen vermijden. Hoe snel ga jij over tot nieuwe aankopen?

Het zit niet in mijn natuur om snel nieuwe producten of materialen te kopen. Wanneer ik iets nodig heb, dan zoek ik uit of ik dit tweedehands kan kopen of zelf kan maken tegen een goedkoper tarief.

Welke materialen heb je nieuw aangekocht en welke nieuwe aankopen probeer je te vermijden?

De nieuwe brandveiligheidsvoorwaarden uit het logiesdecreet hebben mij ertoe verplicht buitendeuren te plaatsen die langs buiten opengaan. Dit heb ik eerst tweedehands gezocht, maar niet gevonden. Daarom heb ik dan nieuwe buitendeuren gekocht. Verder koop ik soms nieuw materiaal om producten te vervaardigen of herstellen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan een betontriplex die moet dienen als tafelblad.

Waarom probeer je nieuwe aankopen te vermijden?

Meer dan 40 jaar geleden zijn we gestart met onze jeugdverblijven. Toen hadden we bijna geen budget, maar door creatief te werken konden we snel heel veel realiseren. Als 18-jarige heb ik zo bedden gemaakt met resten ijzer die ik kon kopen bij een serrebouwer en voor de beddenbodems kon ik terecht bij een bedrijf gespecialiseerd in matrassen en studenten- en tienerkamers en met dat laatste waren ze net gestopt. Omdat ik er matrassen had gekocht, kon ik er duizenden plankjes, waar ik beddenbodems van maakte, gratis afhalen. De beddenbodems zijn ondertussen vervangen, maar de metalen bedden staan nog steeds in het jeugdverblijf.

Blijf je die creatieve manier van werken hanteren?

Ja. Waarom ook niet? Ik doe dit zelfs meermaals per jaar waardoor ik niet alles kan opsommen dat ik al vervaardigd heb. Ik geef toch twee voorbeelden. Zo kocht ik drie aanrechten van een slachthuis dat de deuren sloot en drie kasten met diepe spoelbakken van een instelling die startte met een verbouwing. Mits wat kleine aanpassingen kon dit hier allemaal hergebruikt worden.

Aanrecht gerecupereerd uit een tehuis.

Ik zoek nog wat voorbeelden. Waar komen je speeltoestellen vandaan?

Eén speeltoestel komt van een buurt-speelplein. Dat toestel is gekeurd, maar stond op de verkeerde plaats. Ik heb de gemeente aangeboden om het toestel over te nemen waardoor het nu - mits enkele kleine aanpassingen - op ons domein staat. Andere speeltoestellen komen van Spereco, een aanbieder van openbare speeltoestellen. Die firma moet regelmatig oude speeltoestellen overnemen en die probeer ik dan te kopen. De glijbanen uit roestvrij staal die je hier vindt, zijn daarvan een voorbeeld.

Hoe word je over al die verbouwingen of sluitingen geïnformeerd?

Ik hou zelf de oren en ogen open, maar krijg ook veel informatie door van familie en vrienden. Dat netwerk is voor mij dus essentieel.

Koop je soms tweedehandsproducten die direct bruikbaar zijn?

Zeker! Ik heb zelfs een goede tip voor wie een nieuwe diepvriezer zoekt. Ik koop die al 15 jaar tweedehands van de Colruyt. Ik kocht er zo één voor 125 euro, maar kreeg er voor 50 euro diepvriesmateriaal naar keuze bij waardoor de prijs van de diepvriezer daalde naar 75 euro. Een nieuwe diepvriezer zal je voor deze prijs niet kunnen kopen. Ondertussen heb ik er een tiental staan en dat allemaal van professionele kwaliteit.

Professionele diepvries tweedehands gekocht van de Colruyt.

Ga je materiaal ook herstellen of opknappen?

Ja, herstellen doe ik zo snel mogelijk. Iets verbeteren of opknappen doe ik pas als daarvoor tijd en ruimte is. Hiervoor heb ik ondertussen een werkplaats ingericht. Ik denk dan aan plooitafels of plooibanken die groepen achterlaten omdat ze stuk zijn. Die leg ik aan de kant tot ik ze kan herstellen. Zo heb ik al vijftien banken en tafels gered van het containerpark.

Ga je ook materiaal kopen dat je dan herstelt of opknap?

Ja, dat doe ik ook. Onlangs kocht ik nog twintig tafeltjes aan 5 euro per stuk uit het depot van de kringwinkel. De tafeltjes konden niet meer verkocht worden, de tafelbladen waren in te slechte staat. Ik heb die tafelbladen vervangen door betontriplax en het onderstel geschilderd. Nu zien die tafeltjes eruit als nieuw. Ik werk sowieso graag met ijzer en betontriplax. Het ijzer kan ik kopen aan de prijs van oud ijzer bij een industriebouwer in de buurt en betontriplax is stevig en betaalbaar materiaal.

Wanneer is materiaal of een product bij jou aan het einde van zijn levenscyclus?

Dat is een goede vraag. Pas als iets echt niet meer bruikbaar is, doe ik dat weg. Dat was onlangs het geval met een groot aantal banken. Na 35 jaar dienst en meerdere herstellingen heb ik het hout van het ijzer

Tafels en banken vervaardigd uit ijzer en betonplex.

gescheiden en de materialen weggebracht, o.a. naar de schroothandelaar.

Waar haal je de creativiteit en kennis vandaan?

Ik heb, met vallen en opstaan, heel veel geleerd. Maar ik heb ook geluk gehad: als 15-jarige leerde ik lassen bij een plaatselijke smid en later volgde ik met succes de technische school. De zin "dat kan ik niet" zal je me nooit horen zeggen. Ik zal bestuderen hoe iets gemaakt is, ermee aan de slag gaan en, indien nodig, hulp inroepen bij vrienden of kennissen. Die brengen me dan op ideeën of helpen me verder op weg. Met mijn opgebouwde kennis en koppige ingesteldheid is het me altijd wonderwel gelukt om iets te maken.

Welk advies zou je geven aan uitbaters?

Als je iets nodig hebt, neem dan eerst de tijd om naar alternatieven te zoeken. Nieuwe materialen kosten veel geld en door met mensen te praten en te zoeken op bijvoorbeeld tweedehandssites, kan je veel geld besparen.

TOT SLOT

Als uitbater kan je op heel wat manieren bijdragen aan circulariteit. De R-Ladder is daarbij een handige leidraad: probeer in de eerste plaats de aankoop van materialen en producten te beperken. Moet je toch iets aankopen? Denk dan verder dan het gebruiksmoment en bekijk de volledige levenscyclus van het product. Kies voor oplossingen die herbruikbaar zijn en waarvan de levensduur verlengd kan worden. Onderzoek mogelijkheden voor herstel, opknappen of herbestemmen. Recycleren blijft de laatste stap.

Door circulair te denken, geef je kinderen en jongeren een krachtig voorbeeld. Toon dat circulair denken en handelen haalbaar is, stap voor stap. Want elke stap draagt bij tot een duurzamer verblijf.

www.cjt.be/circulairdenken